

zijds ook een goed contact heeft met de deskundigen op het gebied van het natuurbehoud, de recreatie, de waterwinning, en eventueel anderen.

Vier zwaarwegende praktische problemen wil ik noemen. Uit het voorgaande is naar voren gekomen, dat het natuurbeheer niet aan elke modegril van de maatschappij kan en mag voldoen. Een goed natuurbeheer vereist meestal een jarenlange continuïteit; elke verandering in het beheer kan immers negatieve aspecten voor de natuur inhouden, die soms zelfs onomkeerbaar zijn.

Een ander belangrijk probleem bij genoemde eisen aan de natuurbeheerder is, dat deze eerst een jarenlange ervaring in de praktijk met het door hem beheerde natuurgebied moet opbouwen, voordat hij verantwoorde keuzes in het beheer kan maken. Een groot deel van het natuurbeheer is een kwestie van ervaring, en daarmee nauwelijks overdraagbaar. Elk gebied heeft weer zijn eigen eigenaardigheden en daaraan gekoppelde eisen aan het beheer, die niet in een algemeen handboek natuurbeheer kunnen worden opgenomen.

Een derde probleem is, dat maar weinig wetenschappers rechtstreeks op het natuurbeheer gericht onderzoek doen. Dit type onderzoek vereist erg veel tijd en ruimte, meestal veel meer tijd dan de beheerder heeft om een keuze voor een urgente beheersingreep te maken. Bovendien is de onderzoeker erg voorzichtig met het generaliseren van zijn resultaten. Hij weet dat hetzelfde beheer in de verschillende gebieden nogal verschillend kan uitpakken.

Het vierde en wellicht grootste probleem is het onderhouden van een goede communicatie met de maatschappij. Deze heeft moeilijk voorspelbare behoeften, die mede worden bepaald door economische en sociale ontwikkelingen, politieke machtsverschuivingen, en "last but not least" het optreden van actiegroepen.

Bij het oplossen van deze problemen moet steeds bedacht worden, dat het de maatschappij en niet de wetenschap is, die de normen moet aandragen voor de per functie ontwikkelde criteria, waaraan natuurgebied en beheer daarvan moeten voldoen (Ter Keurs, 1978).

Ik wil tenslotte de hoop uitspreken met deze opsomming van

problemen het natuur- en duinbeheer niet als een onoplosbaar probleem te hebben afgeschilderd. Moge deze studiedag juist een stimulans betekenen voor een beter contact, een betere communicatie en samenwerking tussen natuurtheoretici en natuurtechnici, die met de kalkarme duinen te maken hebben.

Literatuur

RIJKSINSTITUUT VOOR NATUURBEHEER, 1979, Natuurbeheer in Neder-

land; Levensgemeenschappen, PUDOC, Wageningen, 392 pp.
SLOET VAN OLDRUITENBORGH, C.J.M. 1976, Duinstruwelen in het Deltagebied, Dissertatie Wageningen
INTEGRAAL ONDERZOEK DRINKWATER-VOORZIENING ZUID-HOLLAND, 1981 Interimrapport
KEURS, W.J. ter, 1978, Moet de milieubeweging nu echt maatschappelijk worden?, Bèta 14, 2, pp 3-4.

studiedag faunabeheer

De Stichting Duinbehoud organiseert op 13 februari 1982 een Symposium over faunabeheer in de duinen. Dit symposium is bedoeld voor allen die bij het beheer van de duinen zijn betrokken. Het programma is als volgt:

vanaf 9.30 u: ontvangst met koffie

10.10 u: Opening van het symposium door drs. G.J. de Bruijn
drs. F.W. van der Vegte: Algemene inleiding
drs. M. Wallage: Konijnen als duinbeheerders
drs. B.H. van Leeuwen: Amfibie, reptiel en het duinbeheer

13.15 u: drs. E.A.J. Wanders: Beheer van meeuwenkolonies
dr. G. Baeyens: Aantalregulatie bij eksters
drs. J.L. Mulder: Oekologie van de vos in de duinen
hierna discussie en evaluatie o.l.v. drs. De Bruijn

16.00 u: sluiting

Plaats: Botanisch Laboratorium, Nonnensteeg 3, Leiden

Opgave door overmaking van f 3,- op postgiro 3505200 t.n.v. Stichting Duinbehoud te Leiden, onder vermelding van "Symposium". Opgave is mogelijk tot 22 januari 1982.

PUBLIKATIE: Grafelijkheidsduinen

J.K. Schendelaar, 1981. *De flora van de Grafelijkheidsduinen bij Huisduinen (gem. Den Helder). Een vegetatievaardering. Den Helder.*

In januari '81 verscheen een bijgewerkte versie van een rapport over de flora van de Grafelijkheidsduinen, een gebied van ruim 200 ha even ten zuidwesten van Den Helder, dat al sinds 1856 gedeeltelijk gebruikt wordt voor de drinkwaterwinning. In het rapport worden de resultaten gepresenteerd van een uitgebruide flora-inventarisatie van de drie kilometerhokken waarin het gebied ligt.

De inventarisatiegegevens zijn uitgewerkt volgens de zgn. florastatistiek. Hierbij wordt aan de afzonderlijke soorten een zeldzaamheids-, een floristische en een vegetatiewaarde toegekend. De hokken van de Grafelijkheidsduinen komen bij optelling van deze waarden en bij vergelijking ervan met andere gebieden (o.a. de Verbrande Pan bij Bergen) erg goed uit de bus. Zelfs zo goed dat de auteur zich laat verleiden tot twijfelachtige uitspraken als: "En ook bij deze vergelijking blijft met middenhok bij Huisduinen onbetwist nog de meerdere!"

Uit de gepresenteerde gegevens is helaas niet duidelijk af te lezen of de gekonstateerde

grote soortenrijkdom en de toegekende hoge waarden veroorzaakt worden door de kwaliteiten van het duinterrein binnen de hokken, dan wel door de grote gevarieerdheid van terreintypen binnen de hokken (er liggen ook een bollen- en weidegebied, een sportveldencomplex en een parkbos).

Er wordt een interessante vergelijking gemaakt met de vegetatiegegevens van rond 1900. Dit is gedaan aan de hand van de Flora van Den Helder, die stamt uit de tijd van vóór de aanleg van het parkbos en de sportvelden. Alleen dié planten die hierin vermeld worden voor "de duinen" zijn bij de vergelijking betrok-

(lees verder op blz. 24)

openbaarheid en inspraak bij het duinbeheer. Er wordt aan herinnerd dat het Middellange Termijnplan (M.T.P.) Schoorl 1978-'88 indertijd niet openbaar was en zelfs de gemeente Schoorl alleen een uittreksel kon krijgen.

Swellengrebel stelt dat hij niet elke winter opnieuw het M.T.P. wil bespreken, maar antwoordt tenslotte dat het S.B.B. diegene zal beantwoorden die hen met inachtneming van de burgerlijke beleefdheden benadert. Zou dra dat omslaat in een situatie van afblaffen en de krant inschakelen is het wat hem betreft afgelopen. Om deze redenen is hij blij dat de discussies op een studiedag als deze gevoerd worden. Klijn (werkgroep Duin en Kust) stelt dat de werkgroep positief wil meewerken aan beheersexperimenten.

Op een voorstel om op voldoende afstand van de binnenduintrand onbegroeide plekken te laten stuiven en natuurlijke ontwikkelingen te begeleiden stelt Swellengrebel dat dit voorstel te vaag is om nu al concrete toezeggingen te doen.

Recreatie

Iemand stelt voor het prikkeldraad dat nu om de jonge bosaanplant wordt gezet te gebruiken om verstuiwingsgevoelige stukjes duin tegen betreding te

beschermen. Swellengrebel meent dat prikkeldraad volstrekt onvoldoende is. Ook op dit punt worden door de zaal om experimenten gevraagd.

Op de vraag hoe de recreatieve waarde van het monotone naaldbos verbeterd kan worden antwoordt Van der Ploeg dat dit niet noodzakelijk is omdat de betreffende groep recreanten hierin niet geïnteresseerd zou zijn.

Op de vraag of houtsnipperpaden in voedselarme duingebieden niet verwerpelijk zijn vanwege eutrofiëring antwoordt Klomp dat inderdaad direkt langs zulke paden vervuiling optreedt, maar dat dit overkomelijk is mede omdat ook schelpenpaden wel nadelen hebben. Wil men recreanten toelaten dan moeten er voorzieningen zijn en compromissen gesloten worden.

Klomp vertelt desgevraagd dat de lepelaarkolonie in het Zwanenwater sinds 1945 teruggelopen is van 200 naar 40 à 60 paar. De recente aanwezigheid van de vos heeft nog geen invloed gehad op het aantal broedparen, alleen op het broedresultaat.

Waterwinning

Er wordt naar voren gebracht dat de wateronttrekking door het P.W.N. bij Bergen een sterk verdrogend effect heeft in het zuivel-

delijk deel van het Schoorlse duingebied. Gevraagd wordt naar initiatieven van S.B.B. om hierover actie te ondernemen. Volgens Swellengrebel vindt hierover geen enkel overleg plaats tussen S.B.B., het P.W.N. en andere betrokken instanties.

Besluit

Jan Klijn besluit de discussie. Volgens hem zit er nog een staartje aan de studiedag, waar bij de werkgroep "Duin en Kust" en S.B.B. in overleg treden. Hierbij zal de haalbaarheid van de plannen van de werkgroep ter discussie staan en bekeken worden of de ideeën in het beheer verwerkt kunnen worden. Jan Klijn bedankt alle sprekers, Van Dijk, Klomp, Van der Ploeg, Swellengrebel en Buizer alsmede de voorzitter, George Visser, die het uitstekend gedaan heeft. Speciale dank ging uit naar Swellengrebel "die bereid was om voor dit publiek het vagevuur te trotseren, een vagevuur dat de werkgroep graag in de Schoorlse bossen zou willen steken."

Inmiddels heeft de Werkgroep Duin en Kust n.a.v. de studiedag enige gesprekken gehad met Swellengrebel over het MTP en hun alternatieve beheersvisie. Deze gesprekken zullen in de toekomst worden voortgezet.

red.

(vervolg van blz. 5)

Maar ik verwacht niet dat ik zo ruim in mijn jasje zal komen te zitten met vergunningen. En dus moet ik wel aan de diepte-infiltratie om in de vraag naar water te kunnen voor zien."

Maar zijn de verwachtingen van de toekomstige vraag naar water eigenlijk niet veel te hoog? De Jong: "De oude prognoses zijn inderdaad te hoog gebleken. Toch moet je op onverwachte vraagtoenames voorbereid zijn; extra water produceren gaat niet van de ene dag op de andere."

In de ontspannen eind-van-de-week-sfeer raakt de directeur nogal makkelijk aan het filosoferen over het waterverbruik, waarvan hijzelf eigenlijk denkt dat het niet meer zo erg zal toemen. Bedrijven zijn zuiniger geworden door de hogere tarieven. En de mensen hebben eigenlijk alles al: iedereen heeft een douche en veel afwasmachines zullen er niet meer bijkomen. Kortom: stabilisatie: "We maken in Nederland

zo langzamerhand wel het produkt dat we willen hebben. Het komt nu verder vooral aan op het eerlijker verdelen van het werk."

Op dat moment is het vijf uur. En het lijkt ons asociaal om de werkweek nog te verlengen. Onderweg op de trap naar beneden zegt De Jong nog: "In dat Interimrapport van het IODZH staat veel over het milieu. Ik geloof dat de mensen van het Centrum voor Milieukunde graag vochtige duinvalleities terugzien. Maar ik ben bang dat dat zal tegenvallen. Zelfs als we helemaal ophouden met oppervlakte-infiltratie, komt het waterpeil niet op hetzelfde niveau in evenwicht als een eeuw geleden en zullen vochtige valleities van vroeger nu droogvallen. Want er is in het begin van deze eeuw nogal wat van de binnenduintrand afgegraven."

"Die duinvalleien krijg je pas terug als je nog extra maatregelen treft, zoals het laten uitstuiven van een stuk duin tot op het grondwater. Als ze ons

maar duidelijk vertellen wat ze willen, en wij ons werk kunnen blijven doen, dan willen we daar best aan meewerken. Heus meneer Steenkamp, met waterwinners valt best te praten."

Terwijl ik de trap van het LDM-gebouw afloop, draait de directeur de sleutel om. Hij heeft zijn burcht goed verdedigd, en toch ook alles verteld wat we wilden weten.

(vervolg van blz. 11)

ken. Hieruit blijkt dat het gebied destijds zeer soortenrijk was (281 soorten alleen voor de duinen) en ook veel vochtiger dan nu. Met name plantesoorten van heiden, venen, schraallanden en kalkmoerassen (volgens de standaardlijst) zijn verdwenen. Zo komen soorten als moeraskartelblad, harlekijn, parassia, maanvaren en grote muggerorchis thans niet meer voor in de Grafelijksduinen.

Marc Janssen